

УДК [94:061.2]:323(438+477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2024.31.27>

ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛОНІЇ ТА ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ У ПОЛЬЩІ З ЧАСУ ЗМІНИ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ ДО СЬОГОДЕННЯ

Панишко Галина,

кандидат історичних наук,

доцент кафедри політології та публічного управління

Волинського національного університету імені Лесі Українки,

ORCID ID: 0000-0002-8870-1543

У статті досліджено процес політичного життя як систему поведінки, механізми впливу політичних дій, вчинків на характер політичних інститутів і структур у 90-х роках ХХ ст. в Республіці Польща й Україні, пов'язаний зі зміною політичних систем обох держав. Норми діяльності громадських організацій поляків та українців актуалізуються через політичні норми, принципи та традиції, що визначають і регулюють суспільно-політичне життя суспільства. Зміна комуністичного режиму в обох державах дала можливість створення простору взаємостосунків між нашими націями. Це відбувалося через діяльність різного роду громадських організацій – полонії в Україні та української спільноти в Польщі. Досліджено та проаналізовано трансформаційні зміни політичних систем, структуру стосунків між двома сусідніми державами, де важливу роль відіграє громадсько-культурне співробітництво, що є найефективнішим засобом об'єднання. Саме наукові, освітні, мистецькі зв'язки між народами характеризуються масовістю та стійкістю, сприяють духовному взаємозбагаченню українців і поляків.

Польсько-українська співпраця постійно набуває нового змісту та нової якості, стає можливою завдяки не тільки політичній волі українських і польських еліт, але й науковому поясненню складних та суперечливих подій минулого, висвітленню позитивних моментів в українсько-польських стосунках сьогодення. Аналізуючи процеси, що привели до змін посткомуністичної Польщі й України, звертаємо увагу на розвиток опозиційного руху, авторитет тодішніх еліт, лідерів незалежної профспілки «Солідарність», інтелектуалів із культурно-освітнього середовища України. Політичні трансформації, ті зміни, що відбулися в Україні на початку ХХІ ст. найбільше підтримує Польща, її громадські організації та урядові структури, парламент, Міністерство закордонних справ Польщі, польські депутати Європарламенту, колишні та чинні президенти. Україна отримала підтримку й від багаточисельної громадської спільноти українців у Польщі під час кривавих подій Революції гідності, військової агресії Росії, окупації Криму та різного роду втручань у внутрішні справи суверенної держави.

Ключові слова: громадські організації, політична система, полонія, українська спільнота, президент, уряд, РП, Україна, культурно-освітні товариства, наукові товариства, українські товариства Польщі.

Panyshko Halyna. Public organizations of the Polish diaspora in Ukraine and public organizations of the Ukrainian community in Poland: since the change in political systems until the present

The article considers the process of political life as a system of behavior and mechanisms of political actions that influence the nature of political institutions and their structures in the 90s of the 20th century in the Republic of Poland and Ukraine in the context of the changes in the political systems of both states. The norms of public organizations' activity, both Poles and Ukrainians, are actualized in terms of political norms, principles, and traditions that define and regulate the socio-political life of society. Renunciation of the communist regime in both states made it possible to create a space for friendly relationships between our nations. This happened due to the activities of various types of public organizations – Polonia in Ukraine and the Ukrainian community in Poland. The study focuses on the transformational changes in political systems and the structure of relations between two neighboring states, where social and cultural cooperation plays an important role. This cooperation is the most effective way of unification. It is the scientific, educational, and artistic ties between peoples that are characterized by massiveness and stability, which is why they contribute greatly to the spiritual enrichment of the Ukrainians and Poles.

Polish-Ukrainian cooperation constantly acquires a new meaning and new quality. It has become possible not only due to the political will of Ukrainian and Polish elites but also owing to the scientific explanation of complex and controversial events of the past and the highlighting of positive moments in Ukrainian-Polish relations today. Analyzing the processes that led to changes in post-communist Poland and Ukraine, we refer to the development of the opposition movement, the authority of the then elites, the leaders of the independent trade union “Solidarity”, and intellectuals from the cultural and educational environment of Ukraine. The political transformations and changes that took place in Ukraine at the beginning of the 21st century are most supported by Poland, its public organizations and government structures, the parliament, the Ministry of Foreign Affairs of Poland, Polish members of the European Parliament, and by the former and current Presidents. Ukraine received support from the large public community of Ukrainians in Poland

during the bloody events of the Revolution of Dignity, Russia's military aggression, the occupation of Crimea, and other interferences in the internal affairs of a sovereign state. Ukraine received strong support from the large community of Ukrainians in Poland during the bloody events of the Revolution of Dignity, Russia's military aggression, the occupation of Crimea, and other interferences in the internal affairs of a sovereign state.

Key words: *public organizations, political system, Polonia, Ukrainian community, president, government, Republic of Poland, Ukraine, cultural and educational societies, scientific societies, Ukrainian societies of Poland.*

Постановка проблеми. У другій половині 80-х років, у зв'язку з перебудовою в Радянському Союзі і загалом занепадом світової системи соціалізму, в Польщі з новою силою розвивалися суспільно-політичні процеси, які тут практично не вшухали із часу встановлення радянського контролю над державою. У Польщі, як і в інших європейських державах колишнього радянського блоку, відбулася Осінь народів. Під час перебудовчих процесів не стояли осторонь національні спільноти Польщі, а насамперед українська. На зміну існуючим у комуністичному режимі товариствам та організаціям приходили нові, які декларували повну незалежність від будь-якого політикуму, беручи на себе завдання захисту національно-релігійних і суспільно-політичних інтересів українців. У 90-х роках Україна проголосила себе незалежною суверенною державою із задекларованими принципами етнонаціональної політики, певною законодавчою базою, сформованими громадськими організаціями національних спільнот, які представляли їх потреби й артикулювали інтереси, діяли для реалізації цих інтересів і задоволення потреб. Сусідня польська держава окреслила принципи своєї політики стосовно і України, і польської групи в Україні. У процесі демократизації українського суспільства відбувалася трансформація суспільно-політичних інтересів польської групи у зв'язку з подальшим розвитком політичних і соціальних інститутів. Демократичні процеси, які розпочалися в Польщі й Україні, були зумовлені трансформацією політичних систем обох держав. Слід зауважити, що зусиллями політичних та інтелектуальних еліт обох країн вдалося досягнути певних успіхів у процесі формування нового типу громадянського суспільства.

Результати дослідження. Базовим документом для нового етапу українсько-польських стосунків слід вважати Договір між Україною і Республікою Польща про добросусідство, дружні відносини і співробітництво, підписаний 18–19 травня 1992 року, який мав велике значення для регламентації польсько-українських відносин на принципово новій основі. Щодо полонії в Україні, то Україна визнавала право членів польської меншини в Україні на індивідуальне або спільне з іншими членами своєї меншини збереження, розвиток етнічної, культурної, мовної і релігійної самобутності. За поляками було закріплено право на вивчення та навчання рідною мовою, її вільне вживання, поширення, а також створення й утримання власних освітніх, культурних, релігійних організацій і товариств, а також сповідання своєї релігії, становлення та підтримання безперешкодних контактів між собою як у межах держави проживання, так і поза її межами.

Разом зі своїми найближчими сусідами – українцями поляки стали готовими приймати виклики й вимоги XXI століття. Після червневих виборів уряду та президентських виборів, що відбулися восени 1989 року, «команда Леха» взяла на себе вагу економічної та політичної перебудови Польщі. Профспілкове об'єднання «Солідарність» прийшло до влади, щоб змінити суспільний устрій ПНР і спонукало до побудови фундаменту третьої Речі Посполитої. Важливим політичним актом, актом перемін стала урочиста передача останнім президентом польського уряду в еміграції Рішардом Качаровським президентській владі Леху Валенсі у грудні 1990 р. На порозі останнього десятиліття XX ст. Польща вступила на шлях демократії та перебудовчих процесів [1, с. 13, 351].

На хвилі суспільно-політичних перетворень, що відбувалися в Польщі у 80–90-х рр. XX ст., у лютому 1990 року відбувся черговий з'їзд, на якому було створено Українське суспільно-культурне товариство (УСКТ) і засновано його друкований орган – «Наше слово». Фактично перший з'їзд утворив об'єднання українців у Польщі (ОУП) як структуру української національної меншини, яка досить швидко розвивалася й налічувала невдовзі 10 відділів по всій території держави. Організація мала керівні органи – Головну управу та Головну раду. ОУП має у своєму складі структури, які називаються самостійними гуртками, що діють у найбільших містах Польщі, які є фаховими із чітко визначеним спрямуванням діяльності. Варто назвати ці структури: Об'єднання лемків, Організація молоді «Пласт», Союз українців, Союз української незалежної молоді, Союз українців Підляшшя, Спілка українців-політв'язнів сталінського періоду, Українське вчительське товариство, Українське історичне товариство, Українське лікарське товариство, Клуб юристів, Товариство «Український народний дім» у Перемишлі та ін. Варто зазначити, що діяльність товариства охоплює усі сфери життя української громади, а саме: культурну, освітню, громадську, політичну й інші. Усе це відбувалося внаслідок суспільно-політичних заворушень, зміни політичного керівництва Польської народної республіки, послаблення політичних переслідувань

супротивників народної влади, у тому числі національних меншин. Вищезначене товариство відмежувалося від ідеологічно-політичної підпорядкованості свого попередника ПОРП і урядових структур. Нова громадська структура є «незалежно і самоврядною організацією, що не підпорядкована жодній громадській, політичній чи релігійній структурі або державній установі» [2, с. 142].

До інформації слід додати проблему, яка вирішувалася зусиллями обох держав, – ідеться про відбудову та діяльність Народного дому в Перемишлі. Уряди України і Польщі зобов'язалися заохочувати на співпрацю на пошанування культурної, наукової, релігійної спадщини потреб поляків в Україні та українців у Польщі. На підтвердження цього 18 грудня 1991 року було підписано Угоду про співпрацю прикордонних областей і воєводств України і Польщі [3].

Крім того, 4 листопада 1992 року Міністерство освіти затвердило Тимчасове положення про недільну школу національних меншин в Україні, що сприяло формуванню та вдосконаленню мережі освітніх закладів, де навчалися мовами національних меншин, готували й видавали підручники й посібники, забезпечували підготовку педагогічних кадрів для закладів із мовами національних меншин [4]. Згідно з ним такий тип шкіл створювався відповідно до Конституції, Закону про мови та Закону про національні меншини рішенням виконавчих органів на місцях. У цих школах реалізовувалися права національних меншин на вивчення рідної мови, літератури, історії, національних і культурних цінностей та традицій свого народу відповідно до потреб населення, що проживало в регіоні. Недільні школи мали відкриватися при масових загальноосвітніх школах, гімназіях, ліцеях, вищих навчальних закладах, професійно-технічних училищах, позашкільних закладах, підпорядкованих органам державного управління освітою за наявності двох і більше різновікових класів. Зараховувалися до школи діти і дорослі (діти до 16-річного віку згідно із заявами батьків) [5].

Важливий вплив на новий виток суспільно-політичних відносин відіграв новостворений інститут президенства в Україні та відтворений у Польщі. РП та Україна спільно здолали чимало проблем, пов'язаних із розбудовою громадянського суспільства, загостренням уваги в обох суспільствах до міждержавних та міжнаціональних відносин, розбудовою структур «третього сектора», інших типів демократичних трансформацій обох постсоціалістичних держав [6, с. 40].

Подальший розвиток польських громадських організацій відбувається на тлі розвитку неурядового сектора в цій сфері в загальноукраїнському масштабі. Станом на червень 1992 року в Україні офіційно зареєстровано 186 національно-культурних товариств. Зміст діяльності польських організацій і товариств можна проілюструвати на діяльності Житомирського обласного відділення Спілки поляків України, яке приймало в себе наукових працівників Республіки Польща, організувало I обласний огляд польських колективів Житомирщини, виїзд польських художніх колективів із Житомира на Фестиваль самодіяльного мистецтва у Київ. Разом зі Житомирським обласним управлінням народної освіти було проведено I обласний семінар учителів польської мови. До проведених заходів слід додати інформацію про те, що відбувся I з'їзд вчителів польської мови, організований Житомирським обласним інститутом удосконалення. Студенти Житомирського педінституту, які вивчали польську мову, побували на стажуванні в Польщі.

За даними польських дослідників, станом на 1993 рік в Україні діяло триста польських громадських організацій, більшість з яких мала місцеві осередки. До найважливіших організацій варто віднести Спілку поляків України, видання газети *Dziennik Kijowski*, Київське національно-культурне товариство «Згода», Клуб любителів польської літератури і культури в Луганську «Варшава», Польське добротинне товариство «Польський дім» у Вінниці, Товариство польської культури львівської землі, Спілку поляків Поділля, Спілку польських вчителів та ін. [7, с. 208–209].

Міждержавні й міжособистісні стосунки позитивно впливали на подальший розвиток українсько-польських відносин. Було підписано в 1993 році Міжурядову угоду про міжрегіональну співпрацю, результатом якої стала Міжнародна асоціація Єврорегіон «Буг». Було також підписано польсько-українську угоду про безвізовий рух громадян. Інститутом співпраці громадських організацій України та Польщі, а також співпраці громадських організацій з органами державної влади став Польсько-Український форум, створений за ініціативи польських парламентарів і МЗС Польщі в червні 1996 року, діяла українсько-польська міжпарламентська група. А із січня 1997 року почала діяти українсько-польська Міжурядова рада у справах міжрегіональної співпраці. Також важливе значення для артикуляції інтересів національних меншин в органах державної влади мала Рада представників товариств національних та етнічних меншин, створена при новому Державному комітеті національних меншин, міграцій та релігій, до якої увійшло 20 представників.

Якщо говорити про громадські організації, то в 1996–1997 рр. їх кількість не значно змінилася. Станом на 1997 рік їх було 268, у тому числі 18 із всеукраїнським статусом. Кількість польських

громадських організацій різні дослідники оцінюють по-різному. Так, за даними соціологічного опитування, діяло 21 зареєстроване громадське об'єднання, причому переважна більшість польських товариств була в Хмельницькій, Тернопільській, Львівській, Волинській, Івано-Франківській, Житомирській областях та в м. Київ. У 1997 році в Польщі відбулися дві важливі події, що стосувалися польської спільноти в Україні. Було ухвалено нову Конституцію держави, у ст. 6 якої говориться про те, що Республіка Польща допомагає полякам, які проживають за кордоном, у підтримці їх зв'язків із національною культурною спадщиною. У ст. 52 йдеться про те, що особа, чие польське походження було підтверджене в установленому законом порядку, може виїхати до Польщі на постійне місце проживання. У Сенаті III скликання 4 березня того ж року відбулося пленарне засідання, присвячене польській діаспорі, на якому обговорювалися дії, що здійснює польська держава стосовно полонії і поляків за кордоном.

Про розвиток українсько-польської співпраці в громадському секторі слід відмітити, що у період з 1991 по 2001 рік між двома державами було підписано 132 документи, що регламентували політичну, економічну, соціальну, науково-технічну, гуманітарну й інші сфери. Міністерство культури і туризму України організаційно та фінансово сприяло підтримці і проведенню національно-культурними товариствами днів культури своїх спільнот, пам'ятних дат, релігійних і обрядових свят тощо. Будинки й установи, де відбувалися заходи польських національно-культурних товариств, функціонували за кошти держави або місцевих бюджетів. Щодо освітніх потреб, то варто звернути увагу, що, за даними Міністерства освіти і науки, у 2001/2002 навчальному році було три школи з польською мовою навчання (758 учнів). Крім шкіл із польською мовою навчання, працювали загальноосвітні навчальні заклади, у яких навчання здійснювалося двома і більше мовами. До навчальних закладів, що готували фахівців з польської мови, слід віднести Запорізький національний технічний університет, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Маріупольський гуманітарний університет, Прикарпатський університет імені В. Сефаника, Київський інститут «Славістичний університет», Національний університет «Києво-Могилянська академія», Дрогобицький державний педагогічний університет, Харківський педагогічний університет та інші. Зокрема, варто відмітити, що у Волинському національному університеті імені Лесі Українки здійснювалася підготовка фахівців для шкіл із мовами національних меншин: на відділеннях польської мови і літератури у 2004 році навчалося 52 студенти. Щодо вивчення польської мови у регіонах, то у Волинській області в цей період польську мову як факультативну вивчали у 21 школі (2006 дітей). При культурно-освітніх товариствах області діяли 4 недільні школи з вивчення рідної мови, де навчалася 131 дитина, зокрема при Товаристві польської культури імені Єви Фелінської – 46, при Товаристві польської культури імені Тадеуша Костюшка – 31 [7, с. 250]. Для порівняння: у 2005 році за спеціальністю «польська мова і українська мова» підготовлено 76 спеціалістів. Проводиться вдосконалення підготовки вчителів польської мови у Волинському інституті післядипломної освіти педагогічних кадрів. При обласних громадських організаціях польської національної меншини польська мова вивчається у недільних школах: Товариства польської культури імені Єви Фелінської – 100 учнів, Товариства польської культури імені Тадеуша Костюшка – 120 учнів, що свідчить про значне охоплення населення вивченням польської мови. Також проблемами захисту й розвитку мовних прав національних меншин в Україні станом на 15 березня 2006 року займаються 149 утворених на законних підставах об'єднань громадян в областях України, де діють недільні школи. Зокрема, у Волинській області – 2 (220 учнів).

Якщо говорити про державну етнополітику, то Указом Президента України від 25.02.2008 № 153/2008 рік оголошено роком міжкультурного діалогу в Україні. У різних регіонах держави відбуваються заходи, де представлено культурно-мистецькі надбання всіх народностей, що свідчить про розвиток міжетнічної співпраці на регіональному й державному рівні, а також про співробітництво територіальних громад областей України з територіальними громадами РП. Також варто звернути увагу, що польські громадські організації мали завжди чуйну підтримку й увагу з боку консульських установ РП, що сприяли організації і проведенню, зокрема конкурсу польської молоді «Моя мала Батьківщина», Міжнародного фестивалю полонійних фольклорних колективів (Жешів – Львів).

Голова громадської організації «Порозуміння Землі Хелмської» Євгеніуш Вілковський (м. Хелм РП) у передмові до видання «Між Холмом і Луцьком. Простір громадянського діалогу 2003–2013», написав: «Ознака надії на шанс з'являється у стосунках між нашими націями. Сформовані нові середовища у Луцьку і Хелмі визнали, що треба розпочати співпрацю у культурній, дидактично-науковій і громадянській сферах. Здається, що ця остання сфера стає найбільш детермінованою...» [8].

Виняткове місце серед позаурядових організацій, що підтримують польську діаспору, посідає товариство «Спільнота польська», що від початку свого існування виступало головним інструментом безпосередньої реалізації політики РП стосовно діаспори. Це товариство допомагає польському середовищу

за кордоном. За посередництвом товариства надходять кошти на освітню й добродійну діяльність, будівництво шкіл, відновлення пам'яток культури, організацію відпочинку дітей і молоді у Польщі. У 2008 році товариство «Спільнота польська» реалізувало проект у п'ятьох напрямках – підтримка польської науки й освіти за кордоном, промоція польської культури й охорона польської національної спадщини, підтримка польських організацій за кордоном, добродійна допомога, промоція справ польської діаспори. На думку дослідників, напрями цієї діяльності й підтримка не змінилися донині.

Представляючи для аналізу різноаспектні неурядові організації полонії і поляків в Україні, слід зауважити, що держава Україна разом із Республікою Польща проводять сприятливу політику, що дає можливість позитивно характеризувати розвиток суспільно-політичних інтересів польської громади України.

До розгляду проблеми неурядових організацій українців у Польщі варто віднести громадсько-культурну організацію українців «Союз українців Підляшшя» з осідком у місті Більську Підляського воєводства. У 1990 році виник Підляський відділ Об'єднання українців у Польщі. У 1991 році з'явився перший номер часопису «Над Бугом і Нарвою». У 1992 році було створено Союз українців Підляшшя. З початком 1992 року сформувалася Головна управа Союзу українців Підляшшя, що займається проблемами українців не лише на півночі Підляшшя, але й південної його частини та Холмщини, як зрештою проблемами вихідців з інших українських етнічних земель, у тому числі й тих, кого свого часу було депортовано до УРСР. Товариство проводить регулярні з'їзди, де піднімаються й вирішуються питання української громади в Польщі, а саме про збереження етнокультурної спадщини й формування національної самоідентичності мешканців Підляшшя як багатокультурного регіону, де мають право розвиватися народні традиції. Також товариством розробляються заходи щодо зміцнення взаємодії з ОУП та іншими українськими організаціями в Польщі, налагодження тісних контактів із Православною церквою, православними світськими організаціями інших національних меншин.

Українці Підляшшя, як і усієї Польщі, разом з усім українським народом глибоко переживали трагедію, яка розгорілася на сході України, допомагали у її подоланні матеріально та веденням інформаційно-просвітницької роботи. Зокрема, 9 вересня 2014 року в галереї «Арсенал» у Білостоці відбулася лекція Юлії Ваганової «Музей як модель змін у суспільстві: Національний художній музей України – Барикади – Майдан». Заступник генерального директора з виставкової роботи та міжнародної співпраці Київського музею розповіла присутнім про події Євромайдану, російсько-українську війну на сході України та проекти музею, пов'язані із цими подіями.

У другій половині липня – на початку серпня 2014 року на Мазурах і Підляшші перебували 44 дитини з Волинської області, батьки яких постраждали під час лютевих подій на Майдані Гідності в Києві. Вони приїхали на запрошення громадського комітету «Разом з Україною», що діє у Бартошицях Вармінсько-Мазурського воєводства, і за сприяння Дитячого фонду України та Волинської обласної державної адміністрації. Діти відпочивали, знайомилися зі своїми однолітками в Польщі. Подібних заходів, організованих українськими організаціями сусідньої країни, протягом останнього часу проходить чимало. У їх проведенні значна заслуга Союзу українців Підляшшя.

Таким чином, збір інформації, науковий аналіз діяльності Союзу українців Підляшшя сприятимуть порозумінню між вихідцями холмсько-підляських земель та їх нащадками, що проживають нині в Україні, і тими, хто мешкає у Польщі, у справі плекання своєї етнічної ідентичності.

Варто також звернути увагу, що станом на сьогодні в Польщі діє цілий ряд українських товариств, які мають загальні, фахові, спеціалізовані компетенції і які мають певну конкретну спрямованість. Серед них треба виокремити Українське товариство, яке діє як організація у Любліні з літа 2009 р., а початково метою його діяльності був догляд за могилами українських вояків і виникло товариство 14 березня 1999 року. Його заснували люблінські українці, що були небайдужі до долі могил вояків армії Української Народної Республіки, що поховані на православному цвинтарі в Любліні. Доглядом за могилами вояків УНР справа не обмежилась, тому було ініційовано кроки щодо вшанування місць української національної пам'яті поза межами Люблина, зокрема в Холмі. Також товариство організувало заходи, які сприяли збереженню і плеканню української національної ідентичності. У наступний хронологічний період, зокрема 2003–2005 рр., товариство виконувало «роль громадсько-культурної організації частини української громади Люблина». Воно стало організатором чисельних заходів, із чим була пов'язана формальна зміна діяльності організації та її назви. Тобто у травні 2006 року воно стало називатися Українське товариство в Любліні. Його діяльність була започаткована культурним заходом, що провело реорганізоване товариство, і ним став фестиваль української культури «Підляська мозаїка – 2006 рік». У наступний хронологічний період – 2006–2009 рр. — організація стає більш активною у своїй діяльності, тобто формує систему культурних заходів і національного життя

української православної громади Люблина в тісній співпраці з Православною парафією Св. Петра (Могили). Товариство поширює свою діяльність на Холм та інші місцевості Холмщини і, завершуючи процес формування, знову змінює назву організації на Українське товариство (літо 2009 р.). Також змінюється статус – з місцевого (Люблинського) на регіональний. Відповідно до внесених змін до Статуту створено можливості відкрити два нові відділи. У жовтні 2009 р. відкрито перші відділи – Люблинський і Холмський. На початку 2013 року Головна управа товариства прийняла рішення про створення у своєму складі нових структур, а саме Молодіжної секції та Освітньої комісії для розвитку відповідних сфер життя української громади.

Таким чином, Українське товариство – це українська регіональна організація, що гуртує українців Люблина, Холма й інших місцевостей Холмщини. За статутом основною його метою є «організація громадського та культурного життя української громадськості Люблина і Холма та Люблинського воеводства, діяльність зі збереження та розвитку української культури та дії задля реалізації громадянських прав української національної меншини в Польщі». Українське товариство робить усе можливе, щоб зберегти й поширити історичну пам'ять про долю холмсько-підляських українців упродовж віків. І тому не випадково саме в Люблині виникає один із перших осередків Українського суспільно-культурного товариства, у місті, яке стало важливим центром українського життя громади в Польщі і змінює життєдіяльність української громади Люблина на зламі 80–90-х років минулого століття після зміни політичної системи в Польщі та здобуття Україною незалежності [9].

У Республіці Польща разом із падінням прорадянського режиму з'являється цілий ряд українських товариств переважно фахового спрямування. Серед них варто виокремити Українське історичне товариство у Польщі. Ідея об'єднання науковців-істориків українського походження стала ідеєю заснування товариства з метою науково-об'єктивного висвітлення минулщини і сьогодення української громади в Польщі на зламі 80–90-х років ХХ століття. У 2003–2004 рр. виникла ініціативна група майбутнього товариства із числа студентів української національності, що згодом розпочала свою наукову діяльність. До керівної структури ОУП входить Роман Дрозд, відомий учений і громадський діяч Польщі, який, крім наукової роботи, здійснює масштабну громадсько-політичну діяльність, оскільки він очолює Українське товариство з осідком в Люблині, є членом спільної комісії уряду і національних та етнічних меншин, яка виконує дорадчі функції при уряді держави. З 2008 року Роман Дрозд є очільником товариства. Поява Українського історичного товариства справила непересічний вплив як на українську громаду, так і на її відносини з польським суспільством як таким. Створене товариство поставило перед собою багатогранне завдання, яке охоплює як розвиток наукової, культуротворчої та громадської активності українських істориків у Польщі, так і стосується рівною мірою розвитку наукових досліджень, особливо українознавчого характеру, поширення історичних знань про Україну і українців, а також має сприяти формуванню належних взаємин між українцями та поляками у Польщі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Важливою частиною сучасного громадянського суспільства, його інституційною основою є некомерційний (третій) сектор, інституціоналізація якого є одним із факторів розбудови громадянського суспільства. Організаційними характеристиками громадських організацій, що утворюють третій сектор, є низка спільних характеристик, зокрема недержавний (неурядовий) характер організації. Громадські організації намагаються заповнити ті ініціативи та ніші, у яких вплив держави є обмеженим і тому структури третього сектору здатні залучати значні ресурси з різних секторів, у тому числі міжнародні. Громадські організації української полонії виступають у ролі соціальних інститутів, контролюють при цьому державну владу, артикулюючи інтереси й потреби громади. Функціонування організацій української полонії як соціального явища зумовлене потребою взаємодіяти з усіма сферами суспільства, у тому числі й політичною. Характер взаємодії громадських організацій з політичними інституціями визначає їх рівень суб'єктності й залежить від специфіки відносин у суспільствах України та Польщі, а також прикордонних регіонах. Процес інституціоналізації третього сектору української полонії має свої регіональні особливості та змістову специфічну характеристику етапів інституціоналізації.

Подальша практика діяльності громадських організацій окреслює відповідне коло проблем і завдань, а також особливості правового регулювання третього сектору в Україні та Польщі. За результатами соціологічних досліджень специфічним є використання різних термінологічних визначень, що характерні для регулювання діяльності громадського сектору. Зокрема, використовується така категорія, як некомерційні організації, що не мають на меті одержання прибутку, самоврядні організації, саморегульовані організації, громадські об'єднання, громадські формування тощо.

Література:

1. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі: від найдавніших часів до наших днів. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2002. 752 с.
2. Макар Юрій, Горний Михайло, Макар Віталій. Від депортації до депортації. Суспільно-політичне життя холмсько-підляських українців (1915–1947). Дослідження. Спогади. Документи. Т. 3. Чернівці : Букрек, 2015. 960 с.
3. Угода «Про співробітництво прикордонних воєводств-областей Республіки Польща і України». 18 грудня 1991 р. <https://zakon.rada.gov.ua>.
4. Тимчасове положення про недільну школу національних меншин України. Інформаційний збірник Міністерства освіти України. 1992. № 23. С. 26–29.
5. Наталія Кротік. Взаємодія державних структур і добродійних організацій та фондів у становленні освіти єврейської меншини у незалежній Україні. https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/17/visnuk_23.pdf.
6. Стрільчук Л. В., Пасічник А. Ю. Президентський вимір сучасних польсько-українських відносин : монографія. Луцьк : Терези, 2020. 360 с.
7. Рудницький С. В. Суспільно-політичні інтереси поляків незалежної України : монографія. Житомир : ФОП Євенок О. О. 622 с.
8. Євгеніуш Вілковський. Між Холмом і Луцьком. Простір громадянського діалогу 2003–2013. Холм – Луцьк, 2014. 162 с.
9. Halina Panyshko, Henrikh Stronsky. Polish societies role in the “Third sector” development in Volyn / The Modern Higher Education Review No. 3, Kyiv – Warszawa, 2018. P. 18–25.